DIGITALNA AGENDA ZA EUROPU

U ovom se informativnom članku opisuje kako se digitalna agenda EU-a razvila i kako je EU od 2024. preusmjerio pozornost s utvrđivanja programa na provedbu uvođenjem pravnih okvira kao što je Akt o umjetnoj inteligenciji. Objašnjava se i kako nova pravila EU-a o platformama, podacima, digitalnom identitetu, umjetnoj inteligenciji i kibernetičkoj sigurnosti potiču sigurne digitalne prostore, pošteno tržišno natjecanje i digitalnu suverenost u skladu sa zelenom tranzicijom.

PRAVNA OSNOVA

Iako u Ugovorima nisu utvrđene odredbe o informacijskim i komunikacijskim tehnologijama (IKT), EU na temelju Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) može djelovati u područjima politika kao što su: industrija, tržišno natjecanje, trgovina, transeuropske mreže, istraživanja, energetika, uspostava jedinstvenog tržišta, slobodno kretanje robe, kretanje ljudi i usluga, obrazovanje i kultura.

CILJEVI

EU svojom digitalnom agendom nastoji omogućiti sigurnu i održivu digitalnu transformaciju usmjerenu na čovjeka. Nadovezujući se na strategiju jedinstvenog digitalnog tržišta i Digitalni kompas 2030., digitalna agenda promiče pouzdan protok podataka, interoperabilni digitalni identitet, pravedna tržišta internetskih platformi, odgovornu umjetnu inteligenciju i snažnu kibernetičku sigurnost. U programu politike za digitalno desetljeće ti se ciljevi pretvaraju u ciljeve za vještine, infrastrukturu, digitalizaciju poslovanja i javne usluge.

POSTIGNUĆA

A. Prva digitalna agenda za Europu: 2010.–2020.

Prva digitalna agenda bila je usmjerena na poboljšanje povezivosti, smanjenje troškova i jačanje zaštite potrošača. Njezina glavna postignuća uključuju:

— ukidanje naknada za roaming („u roamingu kao kod kuće”);

— proširenje dostupnosti širokopojasnog interneta;

— uvođenje ključnih pravila o zaštiti podataka, posebno Opće uredbe o zaštiti podataka.

Promicala je i digitalni rast podupiranjem poboljšanja vještina, digitalizacije industrije i javnih usluga te uvođenjem pravila o geografskom blokiranju i prekograničnoj prenosivosti usluga internetskog sadržaja.

Kako bi podržao gospodarstvo temeljeno na podacima, EU je donio mjere za slobodan protok neosobnih podataka, kibernetičku sigurnost i otvorene podatke te ojačao regulatornu koordinaciju putem Tijela europskih regulatora za elektroničke komunikacije.

B. Druga digitalna agenda za Europu: Digitalni kompas 2030.

Druga digitalna agenda usmjerena je na promjene koje donose digitalne tehnologije kao i na ključnu ulogu digitalnih usluga i tržišta s naglaskom na tehnološkim i geopolitičkim ambicijama EU-a. Komisija je u svojim komunikacijama o izgradnji digitalne budućnosti Europe i o programu politike za digitalno desetljeće Europe detaljno opisala mjere za sigurne digitalne usluge i tržišta. Prioritet su bili kvantno računalstvo, strategije lanca blokova, umjetna inteligencija, poluvodiči (Europski akt o čipovima), digitalna suverenost, horizontalni zahtjevi u pogledu kibernetičke sigurnosti za proizvode s digitalnim elementima (Uredba (EU) 2019/1020, izmijenjena Uredbom (EU) 2024/2847), 5G/6G, europski podatkovni prostori i globalni tehnološki standardi.

EU je u ožujku 2021. predstavio digitalni kompas u kojem se navode četiri cilja za 2030.

— Vještine: najmanje 80 % svih odraslih osoba trebalo bi imati osnovne digitalne vještine, a u Uniji bi trebalo biti zaposleno 20 milijuna IKT stručnjaka, među kojima bi trebalo biti više žena;

— Poduzeća: 75 % poduzeća trebalo bi se koristiti uslugama računalstva u oblaku, tehnologijama velikih podataka i umjetnom inteligencijom; više od 90 % malih i srednjih poduzeća u Uniji trebalo bi dosegnuti barem osnovnu razinu digitalnog intenziteta; a broj „jednoroga” (*start-upova* velike vrijednosti) u Uniji trebao bi se udvostručiti;

— Infrastruktura: sva kućanstva u Uniji trebala bi imati pristup gigabitnom internetu, a sva naseljena područja trebala bi biti pokrivena 5G mrežom; EU bi trebao proizvoditi 20 % svjetskih poluvodiča; u Uniji bi u upotrebi trebalo biti 10 000 klimatski neutralnih i iznimno sigurnih rubnih čvorova; a Europa bi trebala dobiti svoje prvo kvantno računalo;

— Javne usluge: sve ključne javne usluge trebale bi biti dostupne na internetu; svi bi građani trebali imati pristup svojoj zdravstvenoj dokumentaciji u elektroničkom obliku, a 80 % građana trebalo bi se koristiti rješenjem za digitalni identitet.

Program Digitalna Europa, uveden Uredbom (EU) 2021/694, inicijativa je EU-a kojom se dodjeljuje 7,5 milijardi EUR (2021.–2027.) digitalnim tehnološkim projektima u područjima kao što su superračunalstvo, umjetna inteligencija, kibernetička sigurnost, napredne digitalne vještine i integracija digitalnih tehnologija, uz potporu centara za digitalne inovacije.

U programu politike za digitalno desetljeće do 2030. navode se pravno obvezujući ciljevi iz rujna 2022., čime se digitalni kompas iz strategije pretvara u provedbeni alat s mehanizmima godišnjeg izvješćivanja i suradnje država članica.

1. Podaci

Razmjena podataka ključna je za digitalnu viziju Europe. Promicanjem inovacija temeljenih na podacima EU nastoji održati ravnotežu u pogledu privatnosti, zaštite, etike i sigurnosti te istodobno istražuje mogućnosti za upotrebu i razmjenu neosobnih podataka za nove tehnologije i poslovne modele.

U Europskoj strategiji za podatke iznesena je zamisao uspostave zajedničkih europskih podatkovnih prostora u devet sektora kako bi se osigurala dostupnost veće količine

podataka za upotrebu u gospodarstvu i društvu, pri čemu bi poduzeća i pojedinci imali veću kontrolu nad podacima koje generiraju. Regulatorni okvir EU-a za podatke obuhvaća:

— Opću uredbu o zaštiti podataka (Uredba (EU) 2016/679);

— Direktivu o zaštiti podataka pri izvršavanju zakonodavstva (Direktiva (EU) 2016/680);

— Europski akt o upravljanju podacima (Uredba (EU) 2022/868) o dostupnosti podataka i povjerenju;

— Europski akt o podacima (Uredba (EU) 2023/2854) o pravednom pristupu i pravima korisnika uz istodobno osiguravanje zaštite osobnih podataka.

2. Umjetna inteligencija

U Bijeloj knjizi o umjetnoj inteligenciji iz veljače 2020. istaknuta je ključna uloga umjetne inteligencije u modernom društvu te su anticipirane društvene i gospodarske koristi u različitim sektorima. Parlament je u ožujku 2024. donio Akt o umjetnoj inteligenciji. Neke od njegovih ključnih odredaba su:

— zaštitne mjere za upotrebu umjetne inteligencije opće namjene;

— ograničenja upotrebe sustava za biometrijsku identifikaciju od strane tijela kaznenog progona;

— zabrana društvenog vrednovanja i upotrebe umjetne inteligencije za manipuliranje ranjivostima korisnika ili njihovo iskorištavanje;

— pravo potrošača na podnošenje pritužbi i dobivanje smislenih objašnjenja.

Akt o umjetnoj inteligenciji na snazi je od 1. kolovoza 2024. te se primjenjuje u fazama tijekom 36 mjeseci, a Europski ured za umjetnu inteligenciju koordinira njegovu provedbu na razini EU-a.

Komisija je u rujnu 2022. predstavila prijedlog direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju, kako bi se za žrtve umjetne inteligencije osigurala jednaka zaštita, iako je taj prijedlog u međuvremenu povučen. Osim toga, predstavljena je nova direktiva o odgovornosti za neispravne proizvode (Direktiva (EU) 2024/2853) kako bi se obuhvatili digitalni proizvodi kao što je umjetna inteligencija.

3. Akt o digitalnim uslugama i Akt o digitalnim tržištima

Temelj je digitalne strategije stvaranje sigurnijeg i otvorenijeg jedinstvenog digitalnog tržišta koje osigurava prava korisnika i pošteno poslovno natjecanje. Podupiru je dva zakonodavna stupa: Akt o digitalnim uslugama i Akt o digitalnim tržištima, kojima se moderniziraju propisi EU-a o digitalnim uslugama. Parlament i Vijeće donijeli su te akte 2022. godine, na snagu su stupili u svibnju 2023. i predstavljaju jedinstveni skup pravila za cijeli EU. U Aktu o digitalnim uslugama utvrđuju se odgovornosti za posredničke usluge, posebno internetske platforme. Velike platforme podliježu zasebnim smjernica zbog rizika koji predstavljaju u pogledu širenja nezakonitog i štetnog sadržaja. U Aktu o digitalnim tržištima utvrđuju se pravila za poduzeća sa statusom „nadzornika pristupa" koja su najosjetljivija na nepoštene prakse. To se odnosi na usluge kao što su internetsko posredovanje, društvene mreže i računalstvo u oblaku. Nadovezujući se na Akt o digitalnim uslugama, Komisija je predložila uredbu

za pojednostavnjenje prikupljanja i razmjene podataka za kratkoročno iznajmljivanje smještaja. Akt o digitalnim uslugama primjenjuje se od 17. veljače 2024. Provedba Akta o digitalnim tržištima intenzivirala se 2025. prvim novčanim kaznama protiv nadzornika pristupa, a provedba i praćenje sada su u središtu rada Komisije.

4. E-uprava, e-identitet i digitalni euro

U digitalnoj agendi naglasak se stavlja na vrijednost usluga e-uprave i prekograničnu suradnju javnih sektora. Vijeće je u ožujku 2024., nakon prijedloga Komisije o utvrđivanju mjera za visoku razinu interoperabilnosti javnog sektora u Uniji iz studenoga 2022., donijelo Akt o interoperabilnoj Europi (Uredba (EU) 2024/903) radi poboljšanja javnih usluga u EU-u. Aktom je uspostavljen Odbor za interoperabilnu Europu sastavljen od predstavnika država članica, Komisije i drugih tijela EU-a.

Izgradnja povjerenja na internetu ključna je za društveni i gospodarski rast. Uredbom o elektroničkoj identifikaciji (Uredba (EU) br. 910/2014) uspostavljen je okvir za sigurnu digitalnu interakciju među građanima, poduzećima i nadležnim tijelima. Kako bi se ostvarili ti ciljevi, Parlament je u veljači 2024. usvojio okvir za europski digitalni identitet (Uredba (EU) 2024/1183) kako bi se omogućilo da se do 2030. godine 80 % građana EU-a koristi digitalnim identitetom za siguran pristup osnovnim javnim uslugama. Uredba eIDAS 2.0 na snazi je od 20. svibnja 2024., a države članice pripremaju uvođenje EU-ovih lisnica za digitalni identitet.

5. Kibernetička sigurnost

Kao odgovor na rusku agresiju na Ukrajinu Komisija i Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku uveli su 10. studenoga 2022. politiku kibernetičke obrane EU-a i akcijski plan za vojnu mobilnost 2.0 u cilju:

— povećanja ulaganja u kibernetičku obranu;

— jačanja suradnje između vojnog i civilnog kibernetičkog sektora;

— osiguravanja učinkovitog upravljanja kibernetičkim krizama; te

— jačanje položaja EU-a u području ključnih kibernetičkih tehnologija.

Njima se jača europska obrambena tehnološka i industrijska baza, kojom se nastoji uspostaviti integrirana obrambena industrija na razini cijeloga EU-a. U prosincu 2022. Direktiva o mjerama za visoku zajedničku razinu kibersigurnosti širom Unije (Direktiva NIS 2) zamijenila je prethodnu Direktivu i proširila njezin doseg kako bi obuhvatila više sektora i subjekata. Rok za prenošenje Direktive NIS 2 bio je 17. listopada 2024., uz daljnje postupke zbog povrede prava uslijed kašnjenja. Uredba o horizontalnim zahtjevima u pogledu kibernetičke sigurnosti za proizvode s digitalnim elementima (Akt o kibernetičkoj otpornosti) stupila je na snagu 10. prosinca 2024., a osnovne obveze trebalo bi ispuniti do prosinca 2027. Parlament je u travnju 2024. donio Akt o kibernetičkoj solidarnosti, čiji je cilj jačanje solidarnosti na razini EU-a te bolje otkrivanje kibernetičkih prijetnji i kibernetičkih incidenata i odgovor na njih. Parlament i Vijeće također su postigli dogovor o izmjeni Akta o kibernetičkoj sigurnosti.

6. Mediji i demokracija

U komunikaciji Komisije iz prosinca 2020. utvrđen je akcijski plan za oporavak i transformaciju europskog medijskog sektora. Naglašena je i potreba za većom nacionalnom potporom putem odobrenih planova oporavka nakon pandemije bolesti

COVID-19 te je istaknut negativan učinak globalnih internetskih platformi na medije, posebno u pogledu dominacije nad tržištima podataka i oglašavanja. Akcijskim planom za europsku demokraciju nadopunjuje se navedeni medijski plan, s naglaskom na pojačanoj digitalnoj adaptaciji u tom sektoru, medijskim slobodama i pluralizmu te na suzbijanju dezinformacija. U akcijskom planu raspravlja se i o sve manjoj slobodi medija zbog sve više prijetnji novinarima. Uredbom o uspostavi zajedničkog okvira za medijske usluge na unutarnjem tržištu (Europski akt o slobodi medija), donesenom u ožujku 2024., jamči se urednička neovisnost i medijski pluralizam te štite novinari od nadzora.

7. Obrazovanje i vještine

Osim donošenja zakonodavnih akata, EU promiče digitalno obrazovanje. Akcijskim planom za digitalno obrazovanje (2021.–2027.) nastoji se pomoći državama članicama da prilagode svoje obrazovne sustave digitalnom dobu. U akcijskom planu naglasak se stavlja na stvaranje snažnog ekosustava digitalnog obrazovanja i poboljšanje vještina za digitalnu transformaciju.

8. Radni uvjeti u radu putem platformi

Direktiva o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platforme (Direktiva o radu putem platformi) donesena je u listopadu 2024., a u njoj se pojašnjavaju kriteriji radnog statusa i uređuje algoritamsko upravljanje.

9. Digitalna infrastruktura

Komisija je 21. veljače 2024. predstavila nove inicijative za digitalnu infrastrukturu u Europi kako bi se pokrenula rasprava o konkretnim prijedlozima za poticanje inovacija, sigurnosti i otpornosti digitalne infrastrukture.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Parlament je donio niz rezolucija povezanih s digitalnom agendom.

— Rezoluciju o sigurnosnim prijetnjama povezanim sa sve većom tehnološkom prisutnošću Kine u EU-u i mogućim mjerama na razini EU-a za njihovo smanjenje (12. ožujka 2019.) u kojoj je Komisiju da poveća područje primjene Direktive o mrežnoj i informacijskoj sigurnosti i odgovori na prijetnje povezane s digitalizacijom, kao i na usklađivanje direktive s poboljšanom europskom politikom kibernetičke sigurnosti i na jačanje uloge Agencije Europske unije za kibersigurnost.

— Tri rezolucije o umjetnoj inteligenciji koje se bave etičkim aspektima umjetne inteligencije, sustavu građanskopravne odgovornosti za umjetnu inteligenciju i pravima intelektualnog vlasništva za razvoj umjetne inteligencije (20. listopada 2020.) pozivaju na uspostavu pravnog okvira EU-a za umjetnu inteligenciju utemeljenog na etici.

— Rezoluciju o Aktu o digitalnim uslugama za unapređenje jedinstvenog digitalnog tržišta u kojoj se predlaže da se zakonodavnim paketom pojača unutarnje tržište, zajamči zaštita potrošača, osigura da su kriteriji u pogledu nezakonitosti jednaki na internetu i izvan njega, održi transparentnost, poštuju prava i obuhvate subjekti izvan EU-a koji utječu na potrošače u EU-u. U njoj se poziva i na više pravednosti, transparentnosti i odgovornosti pri moderiranju sadržaja digitalnih

usluga. Rezolucija se temeljila na istraživanjima, radionici o pravilima e-trgovine prilagođenima digitalnom dobu i nizu studija o digitalnim uslugama s naglaskom na e-trgovini i umjetnoj inteligenciji, koje je naručio Odbor za unutarnje tržište i zaštitu potrošača (IMCO). Usklađivanje prijedloga Akta o digitalnim uslugama i Akta o digitalnim tržištima s rezolucijom Parlamenta pokazuje da Parlament može utjecati na zakonodavni program, čak i bez formalnog prava inicijative.

— Rezoluciju o oblikovanju digitalne budućnosti Europe (20. svibnja 2021.), u kojoj se poziva na uklanjanje svih prepreka funkcioniranju jedinstvenog digitalnog tržišta i poboljšanje upotrebe umjetne inteligencije za europske potrošače.

— Rezoluciju o dizajnu internetskih usluga koji stvara ovisnost i zaštiti potrošača na jedinstvenom tržištu EU-a (12. prosinca 2023.), u kojoj se poziva na zabranu tehnika koje stvaraju ovisnost, kao što su beskonačno pregledavanje sadržaja ili automatska reprodukcija. Neki zastupnici u Europskom parlamentu također su zatražili da se uvede digitalno „pravo na neometanje" te da se pripremi popis dobrih primjera iz prakse.

— Zastupnici su 13. prosinca 2023. istaknuli da je potrebno ponovno razmotriti pravila EU-a o geografskom blokiranju kako bi se uklonile sve preostale prepreke i ostvario puni potencijal jedinstvenog tržišta.

— Parlament je 13. ožujka 2024. u okviru europskog akcijskog plana za demokraciju usvojio rezoluciju o odobrenju predloženog zakona o slobodi i pluralizmu medija (Europski akt o slobodi medija), kojim se jača zaštita neovisnosti medija, kao i zakon o transparentnosti demokratskih procesa (Uredba (EU) 2024/900), kojim se uređuje političko oglašavanje.

Parlament, kao suzakonodavac za Akt o digitalnim uslugama, Akt o digitalnim tržištima i Akt o umjetnoj inteligenciji, prati provedbu Direktive NIS 2 i Akta o kibernetičkoj otpornosti u okviru svojeg rada u odborima, zahtjeva za izvješćivanje i daljnjeg postupanja u vezi s provedbom Komisije.

U Komisijinoj Digitalnoj skupnoj uredbi o umjetnoj inteligenciji (studeni 2025.) predlažu se ciljane izmjene Akta o umjetnoj inteligenciji i pravila o zrakoplovstvu kako bi se odgovorilo na izazove u provedbi i smanjilo regulatorno opterećenje. Ona je dio šireg digitalnog paketa usmjerenog na pojednostavnjenje digitalnog zakonodavstva EU-a i podupiranje poslovnih inovacija.

U studiji odbora IMCO iz veljače 2026. istaknute su ključne rasprave, uključujući pravnu sigurnost, provedbene kapacitete i učinke na temeljna prava, pri čemu se razlikuju pojednostavnjenje i suštinske promjene zaštitnih mjera.

U Parlamentu Odbor za unutarnje tržište i zaštitu potrošača i Odbor za građanske slobode, pravosuđe i unutarnje poslove zajednički rade na Skupnom paketu o digitalnim tehnologijama. Nakon što su Vijeće i Parlament u ožujku 2026. donijeli stajališta, započeli su pregovori u okviru trijaloga, s naglaskom na pojednostavnjenju uz istodobno očuvanje temeljnih zaštita.

Ovaj informativni članak pripremio je Resorni odjel Europskog parlamenta za gospodarstvo i rast. Više informacija o ovoj temi dostupno je na internetskim

stranicama Odbora za unutarnje tržište i zaštitu potrošača i Odbora za industriju, istraživanje i energetiku.

Maxim Hauk
05/2026